بیرەوەرییەکانی کاکیخۆم.. هیوا ناسیح

ئەو گەنجە گەرمیانییەی لە وڵاتی غەریبیدا بوو بە مامەخەمەی کوردان

لەم ماوەیەدا کتێبی بەسەرهاتی ژیان، یان بیرەوەرییەکانی کاکیخۆمم خوێندەوە، کە بە ناوی کاردۆخ، کوردەکە(Kardox, der Kurde، Lebensbericht)یە و چاپی یەکەمی ساڵی ٢٠١٨ لە ئەڵمانیا لە سەر کاغەزێکی بریقەدار و جوان و قەبارەی مامناوەند کە ٣٦٤ لاپەڕەیە بڵاوکراوەتەوە،. زیاتر لە ٣٠ وێنە و دەیان بەڵگەنامەی کوردی و ئەڵمانی لە پاشکۆیدا چاپکردوە، کتێبەکەیان دەوڵەمەندتر کردوە.
دیارە من یەک لە ئارەزووەکانم خوێندنەوەی بیرەوەریی مرۆڤەکانە، جا کورد بێت یان بێگانە، کە گۆڕانکاری و بەرزی و نزمی زۆریان لە ژیاندا بینیوە و تاڵی و سوێری و ساردوگەرمی ڕۆژگاریان زۆر چەشتوە. ڕۆژێکیان بە ڕێکەوت چاوم کەوتە سەر ئەم کتێبە، زانیم هی کوردێکی خەمزەدە و کەسەردیدەیە بۆیە یەکسەر کڕیم، بەڕاستی خوێندنەوەی ئەم بیرەوەریانەی کاکیخۆم محیەددین تام و چێژێکی تایبەتی پێ بەخشیم، ئەشێ لەبەر ئەوە بێت هەندێک خاڵی هاوبەش لە نێوانماندا هەیە، هەر چەندە جیاوازی تەمەنیشمان بڕێک زۆرە، وەک ئەوەی ئەویش کوردە و خەڵکی گەرمیانە، خاک و وڵاتی خۆی لەبیرنەکردوە، ئاوارەی ئەوروپا بووە و لێرە توانیویەتی زمان باش فێرببێت و لەگەڵ کۆمەڵگای ئێرەدا ئاوێتە ببێت. یان ڕەنگە لەبەر ئەوە بێت، یەکەمجارە بیرەوەریی کوردێکی پەڕاگەندەی هەندەران بە زمانی بیانی دەخوێنمەوە.
دیارە نوسینی بیرەوەریی، کە یەکێکە لە ژانرە گرنگەکانی ئەدەب و خوێنەری زۆرە لە جیهاندا، بۆ ئێمەی کورد و بە زمانی بێگانە بایەخی تایبەتی هەیە، چونکە لە سەرێکەوە لە میانەی گێڕانەوەی ڕووداوەکانەوە کە بەسەر خۆمان و گەلەکەمان هاتوە، چەوسانەوە و خەبات و بەرگری و کۆمەڵکوژییەکانی گەلەکەمان بە خوێنەری بیانی دەناسێنین، هاوکات دابونەریت و کەلتوری گەلەکەمان پێیان ئاشنا دەکەین، وەک لێبوردەیی، میواندۆستی، بەخشندەیی، هاودەردی و هاوخەمی کەسوکار و دراوسێ بۆ یەکدی… هتد. لە سەرێکی تریشەوە بۆ هاوزمانەکەمان گرنگن، کە دەیخوێننەوە، لەو ڕووەوە کە پڕە لە ئەزمونی ژیانی دەربەدەریی و ئاوارەیی و کارکردن و خوێندن و

ئاوێتەبوون لەگەڵ کۆمەڵگەی خۆرئاواییدا، هاوکات دانەبڕان لە خەبات بۆ ئازادی و مانەوەی گیانی نەتەوایەتی بە مانا مرۆڤایەتییە پێشکەوتووخوازییەکەی لەو کوردانەی لە وڵاتانی بیانی و هەندەران دەژین، ئینجاش فێربوون و زانیاری دەربارەی کەلتور و دابونەریت و رەفتاری ژیانی رۆژئاوا و یاسا و ڕێساکانیان لە ژیانی رۆژانەدا.

کاکیخۆم لە گوندی عوسمانەلەکە ی نزیک کەرکوک ساڵی ١٩٥٥ لەدایکبووە، لە خێزانێکی گەورەدا، لەوێوە بەسەرهاتی دەربەدەری و هەژاری و چەرمەسەری ژیانی دەست پێ دەکات، کە ئەم هێشتا منداڵێکی هەشت ساڵانە و باوکی بە هاندانی دراوسێیەکیان دەینێرێتە بەر خوێندن. ئیتر لەو کاتەوە چیرۆکی دەربەدەریی و گوندسوتانیان دەست پێ دەکات، ئاوارەی کەرکوک دەبن، لەوێ هەژاری و ناچاریدا هەر بە منداڵی لەگەڵ براکەیدا نۆکی کوڵاو دەفرۆشن، سەرەتای لاویی بە خوێندن و کرێکاری و بە پاسکیلێکەوە بەسەربردوە، لەگەڵ عەشقبازی و سیاسەتدا هاوتەریب خەریکبووە، ئەو لاپەڕانە قەسیدە ناودارەکەی شێرکۆ بێکەسی نەمری بەناوی (یادەوەریی پاسکیلێکی کەرکوکی) بیرخستمەوە.

ناوبراو ساڵی ١٩٧٨ لە کوردستان دوای زیندانی و ئەشکەنجەی بەعس و ئەمنی کەرکوک هەڵدێت و دەگاتە ئیتالیا و دواتر بەرلین، لەوێوە لەپاڵ کار و زمان فێربوون و دواتر خوێندنی زانکۆیدا، بەردەوام بەهانای ئەو کوردە ئاوارانەوە دەچێت، کە تازە دێنە ئەو وڵاتە و بەتایبەت بەرلین، بە چاوپۆشین لەوەی خەڵکی کوێن و لە کام پارچەی کوردستانەوە هاتون، دەگێڕێتەوە کە چۆن ئەم وەک خوێندکارێک لە شوقەیەکی بچوکدا ژیاوە، پەیتا پەیتا کوردە پەناخوازە تازەگەیشتووەکانی بردۆتەوە بۆ ماڵی خۆی و هاوڕێکانی، تەنانەت جارێکیان و سەروەختی کۆڕەوەکە سێ خێزان کە ژمارەیان ١٣ کەس بووە لە وێستگەی شەمەندەفەری ئەوێوە دەباتەوە بەرەو شوقەکەی خۆی! کە تەواو کەنەفت و ماندووی ڕێگە بوونە، نانی داونەتێ و خۆی لای هاوڕێکەی خەوتوە تا چەند ڕۆژێک لای ئەم حەساونەتەوە و ئینجا خۆیان تەسلیمی فەرمانگەکانی ئەوێ کردوە. هاوکات خەریکی خەباتی سیاسی بووە لە خۆپیشاندان دژی رژێمی بەعس و لەگەڵ کۆمەڵەی خوێندکارانی کورد لە ئەوروپا، کە چالاکترین ڕێکخراوی ئەوکاتی کوردەکانی ئەوروپا بووە. هاوکات لەگەڵ کۆمەڵێک کچ و کوڕی کورد و ئەڵمانی تردا گروپێکی هەڵپەڕکێی کوردیشیان دامەزراندوە و لەوێ و وڵاتانی تری ئەوروپا لە نەورۆز و بۆنەکانی تردا چالاکی هونەرییان سازکردوە.

کاکیخۆم خۆی ناوی کاردۆخە، بەڵام بەردەوام لە قسەکردندا “کاکی خۆم”ی بەکارهێناوە و ئیدی کوردەکانی بەرلین لەبەر خۆشەویستی

ناویان ناوە کاکیخۆم. خۆیشی ئەو ناساوەی پێ خۆش بووە و کردویەتییە نازناوەکەی. ناوبراو زانستی کۆمەڵایەتیی (سۆسیۆلۆجی)ی لە بەرلین خوێندووە، پڕۆژەی دەرچوونەکەی بەناوی (ژنانی کورد و ژیانیان لە ئاسۆی مێژوودا)یە.

کاکیخۆم دەربەدەریی و کۆڕەوی کورد ١٩٩١ زۆر کاری تێدەکات، چەند رۆژێک دەرگە لەسەر خۆی دادەخات و تەلەفونیش هەڵناگرێت، نامەیەکی کاریگەر بۆ دایکی دەنوسێت، دواتر دەیکاتە ئەڵمانی و لە رۆژنامە و ڕادیۆی بەرلیندا بڵاودەکرێتەوە، هاوکات سەروەختی کۆڕەوەکە لەگەڵ چەند هاورێیەکی کورد و چەند دۆستێکی کورددا، کە ناویانی یادداشت کردوە، کۆمیتەیەک بۆ فریاکەوتن و بەهاناوەچوونی خەڵکی لێقەوماوی کورد دروست دەکەن، بە هاوکاریی ژووری پزیشکانی بەرلین چەند دکتۆر و چەندان تۆن دەرمان و کەرەستەی پزیشکی رەوانەی سەر سنور و نێو ئاوارەکان دەکەنەوە، دواتر دەست دەکەن بە کاری تر لەمانە ئاوەدانکردنەوەی پێنج نەخۆشخانەی سەفەری لە ناوچە جیاجیاکانی باشوری کوردستان بە بادینانیشەوە، دروستکردنی نەخۆشخانەیەک لە هەڵەبجە، مەسرەف و پشتیوانی ماددی ئەم نەخۆشخانانە بۆ ماوەی سێ ساڵ، دوای گەڕانەوەی خەڵک بۆ باشور لە ئاوارەیی و هەڵمەتی ئاوەدانکردنەوەی گوند و شارۆچکە ڕووخاوەکان، کۆمەڵەی ناوبراو لە گەرمیان سێ گوندیان ئاوەدانکردۆتەوە لەگەڵ دروستکردنی دوو قوتابخانەی سەرەتایی، هاوکاری ماددی بۆ پاککردنەوەی کانیاو و کارێزەکان، جۆماڵکردنی جۆگەکان، دروستکردنی ئاشێکی ئاو لە گەرمیان، بنیادنانی تەنکییەکی ئەمباری ئاو لە خانکێ نزیک دهۆک.

هاوکات لەبەر ئەوەی کوردستان بەهۆی گەمارۆی ئابوری لەسەر عێراق و هەروەها ئەو گەمارۆی ئابورییەی رژێمی سەددامیش لەسەر ناوچە ئازادکراوەکانی دانابوو، رەوشی ئابوری خەڵک لەوپەڕی خراپیدا بوو، جوتیاران گەڕابوونەوە گوندەکانیان بەڵام پارەی بنە تۆویان نەبوو، کۆمەڵەکە لە سێزدە گوندی قەرەداغ و گەرمیان و قەڵاسێوکە ١٢ جۆر تۆویان بەسەر دەیان جوتیاردا دابەشکردوە. هەموو ئەم کارانە نزیکەی ٢٠٠ هەزاردۆلاری تێچووە، کە بە کۆکردنەوەی کۆمەڵک و پشتیوانی کوردانی ئەوکات و دۆستانی کورد لە ئەڵمانیا و بەتایبەت بەرلین ئەنجامیانداوە. دوای هاوسەرگیریش لەگەڵ ئوتای هاوڕێیدا، کە کچێکی ئەڵمانی بووە لە گروپی هەڵپەڕکێی کوردیەکەیاندا، پێکەوە بەردەوام سەرقاڵی خزمەتکردنی کورد و ناردنەوەی هاوکاری بوونە بۆ کوردستان. بەڵگەنامەکانی پاشکۆی کتێبەکە کە نزیکەی ٣٠ لاپەرەیە بە کوردی و ئەڵمانی، گەواهیدەری ئەم کارانەن.

شتێکی دی کە ئەم بیرەوەرییانە لە هی زۆربەی کەسانی تری رۆژهەڵاتی و کورد جیادەکاتەوە ئەوەیە، کە کاکیخۆم بۆ شآردنەوە، باسی

سەروەختی لاوی و سەرەتای گەنجی خۆی و یەکەم عاشقبوون و دەسلەملانێی پەناوپەسیر و سەربانان و مەمکگرتن دەکات، کاتێکیش لە ئەڵمانیا ئەم گەنجێکی باڵابەرز و قیت و قۆزبووە لەوەدا بەختەوەر بووە، کە چەندان کچە هاوڕێ و دۆست و دولبەری ئەڵمانی عاشقی دەبن و ئەمیش بە وردی و بێپەردە باسی چێژبینین لە حەزوئارەزووەکانی خۆی لەگەڵیاندا دەکات، دیارە ئەم شتانە زۆربەمان کاتی گەنجی گەر بۆمان لوا بێت کردومانە، بەڵام بە هۆی فشاری کۆمەڵایەتی لەژیانماندا بە نهێنی دەیانهێڵینەوە و نایاندرکێنین، لەمڕووەوە کاکیخۆم لە زۆربای یۆنانی دەچێت، کەسەرەڕای کار و خەبات و بەجێهێنانی بەرامبەر خەڵک و نەتەوە و دەوروبەرەکەی بەڵام هەمیشەش چێژبینین و ڕابواردن و خۆشی بینین لە کات و ساتەکانی ژیانی فەرامۆش نەکردوە.
ئەوەی کە بیرەوەرییەکانی ناوبراوی زۆر سەرنجڕاکێش کردوە، ئەوەیە ئەم لە یەککاتدا چۆن توانیویەتی، خەباتی نەتەوەیی، کاری خێرخوازی و مرۆڤدۆستی، هونەر و خوێندنی زانکۆ و ئینجاش عەشقبازی لەگەڵ کچانی ئەوروپی خۆی فەرامۆش نەکات و کۆبکاتەوە! هەر بەڕاستی سەرسامم بووم بەم توانایەیان.
شایەنی باسە لە نەوەدەکاندا چەندان کەسایەتی سیاسی و نوسەر و ئەدیب سەردانی ماڵی کاکیخۆمیان کردوە و لە دەفتەری یادداشتەکانی ماڵیاندا یادەوەریی خۆیان تۆمارکردوە، لەوانە، مامۆستا ئیبراهیم ئەحمەد، مامۆستا جەلال جەوهەر، دکتۆر کەمال میراودەلی و …هتد. کە نامەکانیان لە پاشکۆی کتێبەکەدا بڵاوکراوەتەوە.

هیوا ناسیح

سەرچاوە:

Kardox, der Kurde, Lebensbericht , Berlin, 2018, Bus Verlag,
Kachichom Muhyaddin,
ISBN: 978-3-944909-54-7